

Asia: VN/30583/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston maaseutupoliittiseksi selonteoksi eduskunnalle

1. Yleiset huomiot

Mitä ajatuksia selontekoluonnos herättää? Huom. Ilmoita tässä, mikäli yksityishenkilönä haluat, että lausuntosi näkyy myös hankeikkunassa.

Selontekoa on valmisteltu hyvässä yhteistyössä eri hallinnonalojen välillä ja siinä on huomioitu realistisesti maaseutupolitiikan erilaisia elementtejä ja tulevaisuuden näkymiä.

Selonteko keskittyy tarkastelemaan maaseutua ihmistoimintojen näkökulmasta ja jättää fyysisen ympäristön tarkastelun melko vähäiseen osaan. Maaseudulla fyysisen ympäristön merkitys korostuu, etenkin kun puhutaan muuttotappioalueista, joilla kiinnipitävät tekijät korostuvat. Fyysisen ympäristön laadulla on vaikutuksia ihmisiin ja ihmisillä ympäristöön. Ympäristön laatu vaikuttaa esimerkiksi asumisviihtyvyyteen, virkistyskäytön mahdollisuuksiin, ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen sekä elinkeinoihin. Vastaavasti ihmisen toiminta voi parantaa, säilyttää tai heikentää ympäristön tilaa. Luonnon ja sen tarjoamien ekosysteemipalveluiden näkökulmaa tulisi lisätä selonteon varsinaiseen tekstiosaan.

Orpon hallitusohjelman mukaisesti yhteiskunnan toiminnat on tarkoitus kääntää luontoposiitiviseksi. Hallitus tavoittelee luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämistä yhteistyöllä ja tekee positiivisista vaikutuksista luontoon Suomen vientituotteen. Tämän työn edistämisessä maaseudulla on tärkeä merkitys, joka olisi tärkeää näkyä myös selonteossa.

2. Maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmä

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmään liittyen olennaiset?

Selonteossa on onnistuneesti eritelty erilaiset maaseudut, mikä on tärkeää viestinnän ja vaikutusten arvioinnin onnistumiseksi.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Luvussa 2.2 todetaan, että yhteiskunnallisen maaseutupolitiikan vaikutukset kohdistuvat useampiin kohderyhmiin. Kohderyhmissä ei ole mainittu ympäristöä, vaikka maaseutupolitiikalla on ympäristövaikutuksia ja sitä kautta ihmisiin. Poikkihallinnolliset maaseutupolitiikan osa-alueet kattavat täten myös ympäristökysymykset. Esimerkkejä konkreettisista maaseudun ympäristö- ja energia-aiheista, jotka linkittyvät suoraan asukkaisiin ovat mm. pohjaveden laatu, uimavesien laatu, maisema, aurinko- ja tuulivoimaloiden sijoittelu sekä alueidenkäyttö kokonaisuudessaan.

3. Maaseutualueiden tilannekuva ja muutostekijät

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutualueiden tilannekuvaan ja muutostekijöihin liittyen olennaiset?

Maaseutualueiden erityispiirteitä on onnistuneesti korostettu. Paikallisuuden arvostaminen auttaa säilyttämään kulttuuri-identiteettiä ja -omaisuutta sekä lähiluontoa, ja tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia ihmisille ja yritystoiminnalle.

Luontoa koskevat näkemykset ovat tekstissä luonnonvarakeskeisiä. Sen rinnalle tarvittaisiin vahvempi ekologisen kestävyyspainotus sekä periaate, ettei taloudellisia voittoja tavoitella ympäristön kustannuksella. Metsät ja niiden biomassa ovat merkittäviä talouden kannalta, mutta alueen viihtyisyyden, asuttavuuden ja säilyvyyden kannalta luontoympäristö sieni- ja marjamaastoineen edustaa toisenlaista biotalouden tulokulmaa, johon liittyy myös suuria taloudellisia arvoja kuten ihmisten terveys ja hyvinvointi.

Sivulla 28 on tunnistettu, että erilaiset ympäristöön ja ilmastoon liittyvät nykyiset ja tulevat teemat tuovat lisää töitä yrittäjille. Ilmastomuutokseen sopeutumisen, ennallistamisen, luontohyvinvointiin pohjautuva palvelutuotannon puhtaan energian tuotannon ja kiertotalouden tulisi näkyä myös muualla tekstissä.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

Johdantokappaleessa tulisi näkyä myös väestön keskittymisen seurauksena oleva riski entistä heikommista mahdollisuuksista ylläpitää kulttuuriympäristöjä ja kulttuurimaisemia, jos tekijöitä ja osajia ei maaseudulta enää tulevaisuudessa löydy.

Sivulle 26 ehdotamme lisäystä rakennetusta kulttuuriomaisuudesta, ”Rahoituksen niukkuus heikentää mahdollisuuksia ylläpitää rakennettua kulttuuriomaisuutta, investointeja ja liiketoimintaa sekä sitä kautta myös paikallis- ja aluetaloutta.”

Sivulla 43 Sisäiset heikkoudet: Jos ympäristöstä huolehtiminen sivuutetaan, heikennetään omaa elinympäristöä ja omaa viihtyvyyttä. Tämä näkökulma olisi hyvä olla mukana sisäisissä heikkouksissa, jotta fyysisen ympäristön merkitys ei pääsisi unohtumaan.

4. Kansallinen maaseutuvisio

Onko selonteossa kuvattu maaseutuvisio olennainen?

Maaseutuvisio on monipuolinen, olennainen ja positiivinen. Erilaisten maaseutujen tunnistaminen visiossa on hyvä oivallus.

Visio huomioi tasapuolisesti erilaiset näkökulmat, mukaan luettuna kestävyyskysymykset ja monimuotoisen luonnon merkityksen. Vision ajatus ”ihmiseltä luonnolle” ei kuitenkaan näy selonteossa riittävän selkeästi.

Puuttuuko maaseutuvisiosta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

-

5. Poikkihallinnolliset tavoitteet ja kehittämissuositukset (Anna vastaukset monivalintakysymykseen kohdassa seitsemän Muut täydennystarpeet)

Ovatko selonteossa tunnistetut poikkihallinnolliset tavoitteet (5 kpl) ja kehittämissuositukset (24 kpl) olennaiset?

Esitetyt tavoitteet ja kehittämissuositukset ovat kannatettavia, joiden lisäksi ehdotamme yhtä uutta kehittämissuositusta: luontoympäristöstä huolehtiminen. Siten tavoitteet olisivat tasapainossa ja yhteneväiset vision kanssa.

Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset tavoitteet (1-3 kappaletta)?

-

Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit tavoitteisiin tavoitekohtaisesti:

-

Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset kehittämissuositukset (1-5 kappaletta)? (Merkitse kehittämissuositusten numerot 1-24)

-

Puuttuuko poikkihallinnollisista tavoitteista tai kehittämissuosituksista jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?

Selonteossa tulisi olla näkyvillä myös luonnosta huolehtiminen sen itsensä vuoksi ilman hyödyntämisenäkökulmaa. Koska luonnon merkitys on joka tapauksessa tuotu esiin selontekoa taustoittavissa kohdissa, sen tulisi näkyä myös tavoitteissa tai ainakin niiden kehittämissuosituksissa.

Ehdotus: Lisätään yksi kehittämissuositus, seuraavan tavoitteen alle:

Tavoite: Toimintaedellytysten, luottamuksen ja tulevaisuususkon palauttaminen

Uusi kehittämissuositus:

”Huolehditaan vesistöistä ja pohjavedestä, puhtaasta ja monimuotoisesta luonnosta sekä maaseudun kulttuuriympäristöstä. Varmistetaan riittävä rahoitus niiden säilyttämiseksi ja parantamiseksi.”

Seliteteksti:

”Puhdas ja monimuotoinen luonto sekä hoidettu kulttuuriympäristö toimivat maaseudun vetovoimatekijänä (siirretään tämä lause kehityssuosituksesta 16 tänne). Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Puhdas luonto tuo myös terveyttä ja hyvinvointia ihmisille. Puhtaat vesistöt ja pohjavesi ovat välttämättömyyksiä ihmisille, luonnolle ja ruuantuotannolle. Muuttuva ilmasto haastaa vesiensuojelua ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä. Huolehditaan siitä, että rahoitus ympäristön tilan säilyttämiseksi ja parantamiseksi jatkuu pitkäjänteisesti.”

Tekstilisäys Strategia- ja ohjelmalistaus sivulla 50, lisätään:

- Kansallinen luonnon monimuotoisuuden strategia ja toimintaohjelma 2035 (valmisteilla, <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM039:00/2021>).
- HELMI-elinympäristöohjelma <https://ym.fi/helmi>
- Kansallinen pölyttjästrategia ja toimenpidesuunnitelma <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163909>
- Vesienhoitosuunnitelmat <https://www.ymparisto.fi/fi/luonto-vesistot-ja-meri/vedet-ja-vesistot/vesien-ja-merensuojelu/vesien-ja-merenhoidon-suunnitelmat#vesienhoitosuunnitelmat-2022-2027>

Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit kehittämissuosituksiin suosituskohtaisesti:

15. Asuttavuuden varmistaminen [Kehittämissuositus 15, s. 59, lisäystoive: Palveluverkkopäätösten yhteydessä on ennakoitava tilojen tyhjilleen jääminen ja yhdessä asukkaiden kanssa etsittävä uusia käyttötarkoituksia rakennuksille. Valtion kiinteistöstrategian mukaisesti toimintoja on tarvittaessa koottava kulttuurihistoriallisesti arvokkaimpiin kohteisiin.]

6. Liite: Maaseutualueiden nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvaus

Ovatko liitteessä kuvatut maaseutualueiden nykytilanne ja muutostekijät olennaiset?

Ympäristönäkökulmat on huomioitu liitteessä kattavasti, mutta maininnat varsinaisessa selonteossa ovat jääneet ohueksi.

Sivulla 22 alareunassa ja uudelleen sivulla 95 nostetaan esiin luontoympäristön terveysvaikutukset, esim. ”THL:n tutkimuksen mukaan luontoympäristöjen avulla voidaan saada kansallisesti satojen miljoonien eurojen vuotuiset hyödyt pelkästään masennuksen ja tyypin 2 diabeteksen torjunnassa”. Luontoympäristöjen taloudellisia ja terveysvaikutuksia tulisi nostaa esiin myös varsinaisessa selonteossa.

Luontoavusteiset palvelut tarvitsevat toteutuakseen monimuotoista ja puhdasta luontoa, joita ei voida pitää itsestäänselvyytenä, siksikin luontoympäristön tilasta huolehtimisen tulee olla merkittävä osa maaseutupoliittista selontekoa.

Puuttuuko nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvauksesta jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?

Digitaalinen saavutettavuus ja infra sivulta 82 alkaen: On huomioitava, että myös maatalousyrittäjille digitaalisuus on välttämättömyys nykypäivänä mm. maataloushallinnon kanssa asioimiseen, mutta myös tiedon keräämiseen, uuden oppimiseen, yhteyksien ylläpitoon ja uuden digiteknologian käytölle. Esimerkiksi täsmäviljelyä ja muuta ympäristön tilaa parantavaa älymaataloutta ei voida tasapuolisesti harjoittaa, jos verkkoyhteydet eivät toimi.

7. Muut täydennystarpeet (anna tässä kohdassa vastaukset kohdan viisi monivalintakysymyksiin)

Onko selonteossa muita täydennystarpeita?

-

Lehtinen Teppo
Ympäristöministeriö

Hagelberg Eija
Ympäristöministeriö - Vesi- ja luontoympäristöosasto